

МИХАЙЛО
СИДОРЖЕВСЬКИЙ

НА МЕЖІ
СВІТЛА
І ПІТЬМИ

ПУБЛІЦИСТИКА
2015–2023

Київ

УДК 821.161.2'06-92:355.48(477)"2015/2023"

С35

Сидоржевський М.О.

С35 На межі світла і п'тьми : публіцистика 2015–2023 / Михайло Сидоржевський. Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. 384 с.

ISBN 978-617-520-701-7

Події російсько-української війни, питання розвитку української культури, а також широка палітра нашого сьогодення у контексті війни і з огляду на існуючі й очікувані загрози – ось тематика цієї книжки, під обкладинкою якої зібрані публіцистичні статті автора та інтерв'ю з ним, написані і опубліковані впродовж останніх років.

Книга розрахована на мислячих українців, які шукають відповіді на складні запитання нашої драматичної дійсності і вірять у незаперечну перемогу. Світла над п'тьмою.

УДК 821.161.2'06-92:355.48(477)"2015/2023"

ISBN 978-617-520-701-7

© Сидоржевський М.О., 2024

© Видавництво Ліра-К, 2024

ЗМІСТ

Переднє слово.....	3
БОЖЕ, БЕРЕЖИ УКРАЇНУ!	5
Шмат ковбаси націю і державу не консолідує.....	6
Шевченко і «аборигени» очима професора Грабовича.....	8
Давайте гуртом запалимо свічку.....	29
«Заточені на бабло» ментальні последиші совка.....	34
Він любив галушки з варениками.....	36
«На свіжому повітрі».....	38
Сто років Української революції.....	42
Якщо впаде люстра.....	51
Нащадки енкаведистів, політкомісарів і смершівців спекують на крові жертв війни.....	55
Боже, бережи Україну. Спогад про майбутнє?.....	57
Креативний симулякр.....	58
Шевченко прийшов на землю для того, щоб сказати людству і людині важливі істини.....	62
З днем святої Покрови!.....	64
...Вони прийшли, щоб каструвати в нації мозок, душу і пам'ять, залишивши стравохід і пряму кишку.....	65
Вони ще не знають, що ми – сильніші, і ми переможемо.....	67
Про творчі критерії і класове чуття пана Макарова.....	69
Облізлі глашатаї совка.....	74
Вільне слово на порубіжжі часів.....	78
Хохлам і малоросам: Господь дає по заслугах.....	87
Про культуру і креативні індустрії.....	89
Печать Уробороса. Знаки розставляє Господь.....	92
Вони відзначають празднік перемоди. Для нас це день жалоби, день пам'яті.....	93
Від «нових облич» тхне тухлим совком.....	95

Над часом і простором.....	97
Архистратиг Михаїл у білих чунях, наманікюрений лев і український прапор під ногами.....	100
Вони хочуть це зробити великим державним гербом!.....	100
Уроки виборів. Суб'єктивні зауваги з приводу.....	102
Цензурований «ліберастами» Шевченко?.....	106
Петре Олексійовичу, ви справді вважаєте Леся Подерв'янського «класиком української літератури»?.....	108
Кепський жарт над Лесею Українкою.....	111
Посол Ізраїлю в Україні назвав Степана Бандеру «пособником нацистського режиму».....	112
Мудрий думає про завтрашній день, а не роздуває жар.....	114
Стаття Суркова як «вісник війни»?.....	116
З приводу теперішньої дискусії довкола Шевченківської премії.....	119
Про Спілку письменників, залиту в бетон у 1950-х роках, і про князівство Чу.....	124
З нами Бог.....	129
Люди в білих халатах вже не допоможуть.....	132
Віримо в Україну. Ми переможемо!.....	134
Україні провидінням Господа визначена головна місія у протистоянні людської цивілізації з кривавим царством пітьми.....	135
Битва світла і пітьми. Україна переможе.....	136
Чому війна йде не так, як обіцяв бункерний лідер?.....	138
З днем народження, Тарасе.....	140
Зборисько ідіотів, рабів і мерзотників.....	141
Бидло кацапське, бридке, немите, смердюче – гній для російського фашизму.....	142
Зародження російського фашизму.....	143
Маніфест російського фашизму: знищити Україну.....	151
І хтось сподівається з ними «помиритися»?.....	155

Найвища цінність вільної людини – свобода.....	157
«Калхоз рассія» – ось їм назва.....	162
...Але ж яка страшна, яка кривава ціна нашого прозріння!.....	165
Якщо Захід цього не зробить сьогодні – диявол завтра постукає у його двері.....	168
...Інакше він повернеться, щоб знову знищувати нас.....	173
«Я ж, власне, і зайшов твої забрати сльози...».....	174
Досі колоніальна ментальність у головах.....	178
Ще про тутешніх адвокатів Булгакова і про чудового Фейгіна.....	180
Російській культурі – не місце на вулицях і площах українських міст, в музеях чи театрах.....	182
Від Путіна, Кім Чен Ина і Лукашенка – до Орбана.....	185
Про засмальцьованого Шевченка в шапці і про шароварну Україну.....	187
Бандера чи Булгаков? Ми не маємо права програти цю битву.....	190
Не будьте наївними!.....	194
Баня, водка, гармонь і лосось, а не вільна Європа тобі, Орбане.....	195
Меткий фігаро, або пустота, а чути далеко.....	196
Чому Авербух – джокер?.....	197
За лаштунками Шевченківської премії.....	199
Пігмеї обс...икають п'єдестал генія.....	203
«Ну що ж, бур'ян. Він теж – немов би квіти, коли нічого іншого нема...».....	205
Інфіковані російсько-фашистським православним сказом.....	208
Картіна маслом!.....	210
Камо грядеші, Україно?.....	212
Спроба прогнозу українського політичного ландшафту після нашої перемоги.....	212
І ти, Ларсе Фон Трієре!.....	218
Засурмив шостий янгол?.....	220

На межі світла і п'їтьми.....	221
ПАМ'ЯТЬ.....	234
Вони пройшли свій земний шлях достойно і чесно.....	235
Він був одним із кращих з-поміж нас.....	237
Борис Олійник. Світло і тїнь.....	239
Зостанетьсяпам'ятьпродобро.....	240
Він жив так як писав і писав – як жив.....	242
Безцеремонний романтичний філософ.....	243
Він намагався догукатися до нас.....	245
Заповіт Григора Тютюнника.....	246
«На світанні, читаючи ці слїди, ти вже знатимеш судомну та тривожну вість...».....	248
Певно, він любив життя і жив літературою.....	250
Їхні імена вже записані на скрижалях нашої новїтньої їсторїї.....	252
Леонїд Кравчук. Світло і тїнь.....	253
З часу, що минув.....	255
Михайло Слабошпицький: харизма, розум, талант.....	257
Вїктор Женченко. Радїсть життя – і щемливий бїль.....	264
Так закїнчується земний шлях, так починається шлях у вїчність.....	267
«Я не знаю, скрипка, я не знаю...»	271
«Ярїй, душе. Ярїй, а не рїдай...».....	274
 ІНТЕРВ'Ю.....	 276
«Спїлка мусить трансформуватися в сучасну структуру».....	277
«Або спїлка письменників стане клубом за інтересами, або ж ми знайдемо адекватні вїдповїдї на виклики ї збережемо її, але вже оновлену».....	284
«Поки ми прагнемо світла для душі і любовї для серця – в нас є надїя».....	302
«Гуманїтарна полїтика – їмунна система державного органїзму. Її ослаблення призводить до небезпечних хвороб	

на кшталт сепаратизму».....	310
«Хай Господь оберігає нас і щедро дарує найкраще, що в нього є – любов!»	316
«Боротися і перемагати! Завжди».....	326
«Нині перед Україною дилема: куди ми рухаємося?».....	331
«Місія літератури – робити людей кращими, світлішими, ближчими до Бога».....	340
«Письменницька спілка – форпост українства»	350
«Як ніколи в нашій історії ми відчули, що всі ми – українці, і скріплені кров'ю, об'єднані перед страшною загрозою. І тому ми переможемо».....	356
«Отримуючи дешевий російський газ, європейці повинні пам'ятати, що цей газ – з українською кров'ю».....	364
«Книжка про моє рідне село – це мій щит і мій меч у війні за рідну землю проти ворога».....	372

✱

У цій книжці зібрані мої публіцистичні статті з числа написаних у період 2015 – 2023 років. Переважна більшість із них були оприлюднені на моїй сторінці у Фейсбучі, окремі друкувалися на сайті «Української літературної газети» і в паперовому варіанті газети. Втім, деякі публікуються вперше. Інтерв'ю, вміщені в кінці книжки, друкувалися на сторінках «Літературної України» і кількох інших видань.

Всі тексти, вміщені тут, – ідентичні текстам на час публікації. Тобто при підготовці цієї книжки я жодним чином не «причісував» і не виправляв їх, а тому в книжці можна знайти як мої правильні прогнози, котрі, переважно, на жаль, збулися, так і помилкові передбачення. Зокрема, мій сумнів, станом на грудень 2021 року, щодо того, що Путін таки почне широкомасштабну війну, а також висловлене в одному інтерв'ю, записаному в березні 2022 року, моє припущення про те, що війна закінчиться нашою перемогою «за кілька місяців». Це була моя помилка. Але не лише я так думав. Про це говорили, певно, більшість із нас, у тому числі популярні блогери й політологи. Ми тоді, незважаючи на лютий жах Бучі, лише входили у війну, і чимало з-поміж нас ще були наївними мрійниками. Зараз ми розуміємо, що війна, на жаль, – скоріш за все, таки надовго.

Книжка складається з трьох частин: «Боже, бережи Україну!», «Пам'ять» та «Інтерв'ю». Перша частина – мої статті, переважно на теми української культури і російсько-української війни. Друга – мої сумні екзерсиси на спомин за спочилими відомими письменниками (в цьому ряду також Леонід Кравчук, відхід якого в кращі світи я теж не оминув увагою). І третя – мої інтерв'ю впродовж останніх років, які, власне, читаються як окремі статті. Всі матеріали в кожному з розділів книжки розміщені в хронологічному порядку.

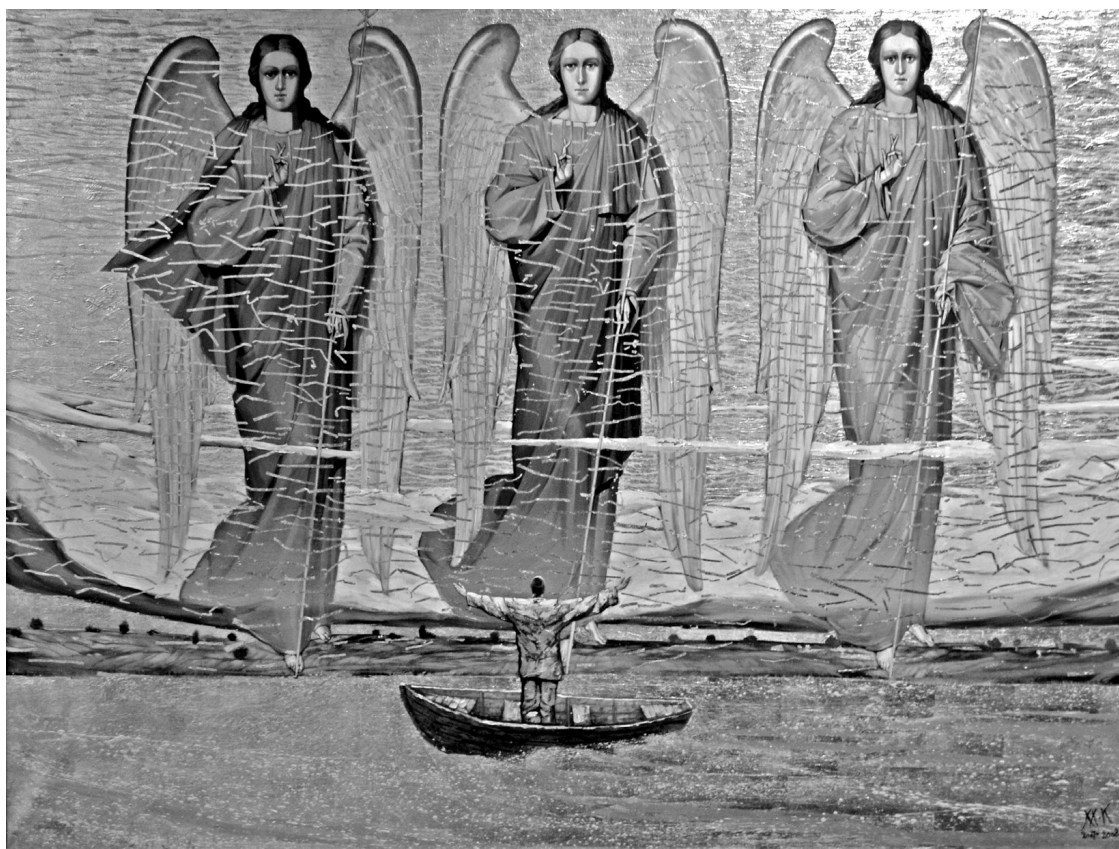

Безумовно, в книжці публікується не все з того, що я писав у ці роки. Окремі статті я з різних причин не долучив до неї. Нема тут зокрема рецензій на книжки деяких моїх колег, які я писав і які друкувалися в різних виданнях чи як передмови до їхніх книжок. Маю надію колись видати рецензії окремою книжкою. Також залишився «за бортом» цілий пласт моїх розмірковувань на теми війни, які я записував принагідно до важливих, як на мене, подій. Можливо, пізніше вони в тому чи іншому вигляді дійдуть до читача.

Разом з тим, сподіваюсь, що тексти, запропоновані читачеві в цій книжці, додадуть кілька штрихів до палітри драматичного сьогодення, в якому нам волею Господа довелося жити. Сьогодення, яке визначає не лише контури української перспективи на найближчі десятиліття, а й, значною мірою, впливає на світові процеси ХХІ-го століття.

Михайло Сидоржевський

БОЖЕ, БЕРЕЖИ УКРАЇНУ!

ШМАТ КОВБАСИ НАЦІЮ І ДЕРЖАВУ НЕ КОНСОЛІДУЄ

Що означає передноворічна телепоєва на «Інтері» російських співаків, котрі публічно підтримали військову агресію Кремля проти України? Може, це всього-навсього смердюча відрижка довоєнних часів, коли наше убоге телебачення за відсутності талантів і фантазії з року в рік безкінечно транслювало остогидливі фізії галкіних-баскових-кіркорових, від чого тіпало вже навіть найледачіших диванних шанувальників дешевої телепопсятини? Чи, прикриваючись гаслом «культура над політикою» (ну-ну, Газманов з Кобзоном – дуже висока культура), а насправді цинічно міркуючи, як більше нагребти «бабла» на рекламі, власники телеканалу вирішили наплювати на честь, національну гідність і фактично усвідомлено осквернили пам'ять українських героїв, убитих на війні з Росією? А може, тухлий «совок», разом із ненавистю і зневагою до всього українського, і не вивітрювався з голів цих представників т.зв. істеблішменту, і вони досі дивляться на світ і Україну крізь приціл снайперської гвинтівки пореченкових?..

Повністю підтримую пропозиції щодо позбавлення телеканалу «Інтер» права мовлення. Рішення має бути негайним і максимально жорстким. І це буде справедливо і повчально для всіх латентних і відкритих поціновувачів «руського міра».

Проте історія з «Інтером» – лише верхівка айсберга. Насправді загалом вітчизняне телебачення не є українським. Це вкотре яскраво продемонстрували новорічні розважальні програми чи не на всіх телеканалах. Пере-

важно вони були відверто слабкими, якщо не нікчемними. Не врятували ситуації і замітники московської попси з 95-го кварталу. Суто українського культурного продукту в новорічну ніч (як і повсякчас) на телеканалах не було! Як нема (принаймні, поки що) державної концепції національного культурного розвитку. Як не існує концепції державної інформаційної політики, державної пропагандистської політики, державної ідеологічної політики. Держава, котра не дбає про ці базові, фундаментальні речі, які формують її каркас, ніколи не зможе налагодити економіку і народне господарство. Ніколи не зможе захистити свої кордони. Ніколи не зможе об'єднати народ перед зовнішньою чи внутрішньою загрозою.

Тобто, спочатку все-таки було (і є) слово. Як би не надимались технократи і прагматики, але шмат ковбаси націю і державу не консолідує.

Поки ми цього не зрозуміємо, змушені будемо хоронити наших героїв. Шкодує грошей на культуру і пропаганду, змушені будемо стократно, тисячократно витрачати їх на танки і снаряди.

2015, січень

ШЕВЧЕНКО І «АБОРИГЕНИ» ОЧИМА ПРОФЕСОРА ГРАБОВИЧА

Безперечно, праці Григорія Грабовича про творчість Тараса Шевченка – окрема, особлива сторінка в історії Шевченкознавства. Певно, що його праці є по-своєму цінними і становлять певний науковий інтерес; його прочитання Шевченка не є банальним, схоластичним чи традиційним.

В особливому світлі ця тема постала у зв'язку з висуненням (кілька років тому) Інститутом літератури двох книжок Г.Грабовича на здобуття Шевченківської премії і певним ажіотажем, котрий зчинився в інтелектуальному середовищі з цього приводу, привернувши увагу і масмедій, і деяких суспільно-політичних кіл. (До речі, про Інститут літератури, який його висунув, сам професор неодноразово відгукувався не вельми схвально, як от свого часу в інтерв'ю «Дзеркалу тижня»: «З Інститутом літератури як з інституцією (взаємини) складаються дуже погано, я вже майже туди й не ходжу»).

Слід віддати належне гарвардському професору: в своїх працях він намагається прочитати Шевченка не в традиційному ключі; справді намагається знайти Шевченка, «якого не знаємо».

Разом з тим, здається, ми дещо демонізували Г.Грабовича. Цей «інтелектуальний провокатор», якого «любить літературна молодь» (?), більше відомий своїми аж надто нетрадиційними висновками щодо житте-

пису Шевченка і його творчості; а от наскільки справді цінними і визначальними для українського літературознавства є його праці – це ще питання. Зізнаюся відверто: порівняно, скажімо, з надзвичайно потужною книжкою Оксани Забужко про Лесю Українку «Notre dame d'Ukraine» роботи Г.Грабовича про Шевченка є дещо, м'яко кажучи, непереконливими і блідими. (Зрештою, нехай свою думку з цього приводу скажуть поважні літературознавці). Наразі хочу звернути увагу читачів на деякі, особливі аспекти трактування Г.Грабовичем творчості Шевченка; перманентне, практично в кожній його роботі, присвяченій Шевченку, повернення до цих тем (більшою чи меншою мірою) свідчить уже про певну тенденцію. Або тенденційність.

Повторюю: жодним чином не збираюся аналізувати все, написане Г.Грабовичем про Шевченка. Це не моя компетенція, а тема для більш ґрунтовних фахових досліджень. Метою цієї скромної роботи є прочитання автором деяких особливостей інтерпретації Грабовичем творчості Тараса Шевченка на прикладі двох його праць: «Шевченко як міфотворець. Семантика символів у творчості поета» (Радянський письменник, Київ, 1991 рік; англійською мовою книжка була надрукована в США 1982 року) і одного розділу («Перехрестя «Тризни», 1979) з його книжки «Шевченко, якого не знаємо» (Критика, Київ, 2000).

З цих робіт можна багато чого «прочитати».

Втім, судіть самі.

ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН ШЕВЧЕНКА І КУЛЬТУРНА ВІДСТАЛІСТЬ НАРОДУ

Один із епіграфів до книжки «Шевченко як міфотворець. Семантика символів у творчості поета» – Абрама Терца (Андрій Синявський): «Я не знаю другого поета, кому бы так поклонялись – в массе, словно святому, обливаясь слезами, как в церкви, заскорузлые мужики, перед иконой-портретом, в полотенцах, на потайном юбилее, в каптерке, хором, как Отче наш: – Батьку! Тарасе!».

...Чомусь пригадав інші рядки (Йосиф Бродський, «На незалежність України»).

У вступі Грабович наголошує на значенні генія Шевченка для України. «Сьогодні загальновідомо, – пише він, – що не тільки українська література, але й українське культурне і політичне життя, та й сам національний рух XIX століття вирішальним чином сформовані Шевченком». Разом з тим, тут же Г.Грабович робить висновок про «політичне безсилля» та «культурну відсталість» народу, який виявився не готовим до рівня, запропонованого Шевченком: «Однак цілком очевидно, що його далекосяжний вплив характеризує не тільки силу його поезії, а й потреби, а разом і політичне безсилля народу, речником якого він став. Коротко кажучи, історичний феномен Шевченка, крім усього іншого, ґрунтується на культурній готовності відповідної аудиторії та здатності письменника резонувати в лад з її колективним досвідом, емоціями та сподіваннями».

У свідомості мільйонів українців – справедливо зазначає далі Грабович, – образ Шевченка сформований передусім його поезією. «Це – мученик і пророк, який живе життям народу й лише для народу. Перефразовуючи слова Клода Леві-Штросса, поет став продуктом і героєм свого власного міфу».

Далі Грабович пише про «поетове розуміння історії». При цьому ставить в один ряд сприйняття Шевченка «націоналістичною критичною традицією» (називає при цьому Донцова, який, аналізуючи творчість Шевченка, абсолютизував козацтво як провідну, героїчну верству української нації), і радянською офіційною критикою, яка піднесла Шевченка як «революціонера-демократа», який «розглядав найважливіші історичні події з позицій інтересів народних мас». І коментує: «Найсмішніше, що обидві протилежні концепції містять раціональне зерно, яке, однак, ледве проступає з-під нашарувань хибних уявлень та спотворень». Ніяк не збагну, чому професору в цьому місці смішно.

Далі Грабович робить важливий висновок про те, що зверненню Шевченка до теми історії належить «унікальна й глибинна роль – відродити, вилікувати, визволити народ, стати істинним творцем його духовного відродження. Причому Шевченко, за Грабовичем, виступає не як спостерігач, а як речник «певної групи» (?), її минулого

та посередник між тим минулим та майбутнім. «Як шаман, посередник між небом і землею, як співець-кобзар, поет стає обранцем трансцендентних сил, «долі», покликаним до «проклятої» і водночас «святої» роботи».

Шевченко-шаман? Цікаво.

Але рухаємося далі.

Говорячи про «народність» Шевченка, Грабович приходить до висновку, що «у широкому розумінні «народність» Шевченка охоплює весь феномен його мистецької спадщини і його поетичної творчості, включаючи її міфологічні аспекти; однак у вужчому і найчастіше вживаному розумінні його народність відбиває передусім селянські звичаї, фольклор, народні та колективні образи». І додає: «Світ українського села – основа й головне художнє тло усіх сюжетів Шевченка», який перевершує іншу головну систему цінностей – світ козаччини.

«У Шевченковому міфі, – зазначає Грабович, – Україна зовсім не місце, територія чи країна, вона – стан буття, чи, якщо точніше, екзистенціальна категорія в теперішньому часі, а в майбутньому, після свого остаточного перетворення – форма ідеального існування».

Фактично Грабович анатомує «Шевченків міф» України, розкладає його на складові, характеризує його. При цьому він детально описує сцени гвалтування, інцесту, батьковбивства, дітовбивства у творах Шевченка, згадує про образи покриток, байстрюків, калік, наймичок, приклади перелюбу. Навіщо? Заради чого?

Читаймо далі, щоб зрозуміти.

«ВІН НЕ ПРОСТО АУТСАЙДЕР, ВІН ПАРІЯ»

Як на мене, маємо зразок такого собі «структурального аналізу», а насправді – ковзання по поверхні, акцентування на маргінальних темах у творчості Шевченка. У тих віршах Шевченка, де він залишається наодинці з ліричним «я», насамперед бачу драму, трагедію автора, Грабович же бачить і копірсається у якихось надуманих непотребних, темних сторонах його творчості і, відповідно, його особистості. Ось що він висновує: «Перетворення в панича (у творах Шевченка – М.С.) еквівалентне

падінню в гріх, і в цьому, як засвідчує вірш «Чи то недоля та неволя...», – центральна, болісна правда Шевченкової власної символічної автобіографії». Болісну правду цього вірша я прочитав по-іншому: Шевченкові гірко і тяжко від того, що його «ідеальний світ», з яким його душа прийшла на цю землю, насправді зіштовхнувся з реальним світом неправди, зла і жорстокості. Грабович же в цих мотивах чомусь побачив насамперед «падіння в гріх».

«Національний характер» і «народність» поезії Шевченка чомусь опиняються в кращому разі на маргінесах уваги Грабовича, в гіршому – стають предметом прихованої, а то й відкритої іронії і насмішки. Далі – більше. «Чи шляхом символічної ідентифікації, чи відкрито («Тризна»), поет і себе розглядає як маргінальну особистість, як вічного аутсайдера, як людину, приречену на глибокі страждання із-за свого духовного, не фізичного каліцтва. У віршах «Заворожи мені, волхве», «Буває, в неволі іноді згадаю», «Колись дурною головою» і особливо «Чи то недоля та неволя...» поет признається, що його серце – випалена пустеля, а його колись чиста душа принижена й затоптана в бруд. На його власний погляд, він не просто аутсайдер, він – парія».

Ну не знайшов я там поетового зізнання про «бруд» а також визнання себе «парією» (!) Знайшов інше. У вірші «Заворожи мені, волхве» – самотність і безнадія. «Буває, в неволі іноді згадаю» – антипольські настрої, зумовлені страшною особистою трагедією – згвалтуванням поляками доньки ліричного героя і його несамовита, у страшному відчаї, реакція на це зло – підпал хати, в якій нападники знущалися над його донькою, в результаті чого у вогні згоріли і гвалтівники, і його донька. «Колись дурною головою» – відчай автора (чи ліричного героя) з приводу несправедливості світу і безсилля перед злом цього світу. Щодо «парії». Значення цього слова, використаного Грабовичем щодо Шевченка: «в древній Індії нижча каста «недоторканих», бідарів, позбавлених громадянських прав». У сучасній мові слово позначає групу найбільш безправного населення, ізгоїв. Так, Шевченко гірко тужить з приводу неправди цього світу, своєї самотності в ньому і неспроможності протистояти злу, яке перемагає